Risale-i Nur’dan Bir Kavram: İsrailiyat

İsrailiyat, ehl-i kitap mensuplarının, özellikle Yahudilerin Müslüman olurken eski inanç, ahlak, tarih ve efsaneye dayalı kültürlerine ait unsurları da beraberlerinde İslam’a dahil etmelerine denilir. Kelime olarak İsrailoğullarına ait bilgi anlamına gelmektedir.

Arabistan’da yaşayan Araplar, İslamiyet gelmeden önce tamamen “ümmî” bir toplumdu. İslamiyet’in zuhuru ile birlikte istidat ve kabiliyetleri uyandı. İslam sayesinde kabiliyetleri uyanan Araplar, bütün kabiliyet ve duygularıyla İslam’a yöneldiler. Bütün meyilleri İslam’a yöneldiği için kâinata olan ilgileri yalnızca Cenab-ı Hakk’ın birliğine delil getirmek maksadını taşıyordu. Onların bu kabiliyet ve duygularını eğiten yalnızca Kur’an idi. Ancak, Hz. Peygamber İslam dinini açıktan yaymaya başladıktan sonra, bu dini kabul eden sadece Araplar olmadı. Araplarla birlikte diğer ehl-i kitap da, gerek fert gerekse topluluk bazında İslam’ı kabul ederek bu yüce dinle müşerref oldular. Bu insanlar arasında, “ulema-i ehl-i kitap” denilen, diğer kitaplara—tahrif olmuş semavi kitaplara—yıllarca iman etmiş alimler de vardı. Bu alimlerden bir kısmı—Özellikle Musevi alimler—İslam’a girerken, eski malumatlarıyla Müslüman oldular. Bunlardan Ka’bu’l-Ahbar, Abdullah b. Selam ve bu ikisinden bir sonraki nesilden olan, Vehb b. Münebbih ehl-i kitaba, özellikle İsrailoğullarına dair rivayetlerin İslam literatürüne geçmesinde önemli rol oynamışlardır. Bediüzzaman’ın kısaca Vehb ve Ka’b olarak adlarını zikrettiği bu kişiler kâinatın yaratılışı, peygamber kıssaları ve İsrailoğulları tarihi konularında geniş bilgi sahibi idiler. Ne var ki, bu bilgilerin ekseriyeti, ahkamı nesh edilmiş ve kıssaları dahi tahrife uğramış olan Tevrat ve İncil’e dayanıyorlardı. Tefsir ve tarih yazıcıları, bunların yazmış oldukları kitaplara yaptıkları alıntılarla, “efkârı ihtilale” vererek, İslam ümmetinin yanlış bilgilenmelerine neden olmuşlardır.

Bu şahıslardan birisi olan Ka’bu’l-Ahbâr, aslen Yemen Yahudilerindendir. Hz. Peygamberin vefatından sonra Müslüman olmuştur. Ka’b’a nispet edilen kitaplar, en eski Müslüman raviler ve tarihçiler tarafından bilinmekteydi. Onun, Hz. Adem ile Havva hakkında yazdıkları el-Hamadani’nin “el-İklil”inde mevcuttur. 32/652 tarihinde vefat etmiştir. (Sabri Hizmetli, İslam Tarihçiliği Üzerine, s. 112-113)

Abdullah b. Selam ise, Medine Yahudilerindendir. Hz. Peygamberin Mekke’den Medine’ye hicretinden sonra Müslüman olmuştur. O, Yahudi din ve kültürünün tesiriyle kâinatın yaratılışı, İsrailoğullarının geçmişi ve Peygamberler tarihi konularında bilgi sahibi idi. En eski megazi, hadis, tefsir ve tarih kitaplarındaki rivayetlerin önemli bir kısmı Abdullah b. Selam’a dayanır. Danyal Peygamberin megazisine dair rivayetleri ihtiva eden kitapları olduğu gibi, Hz. Muhammed’e sorduğu soruları ve kendisine verilen cevapları ihtiva eden “el-Mesail” adında bir kitabı da vardır. 43/662 tarihinde vefat etmiştir. (a.g.e., s. 113)

İsrailiyatın Müslümanların arasında yayılmasına vesile olanlardan birisi de, Vehb b. Münebbih’dir. Hicretin 34. yılında Müslüman olmuştur; tabiinden sayılır. İran asıllı olup, Güney Arabistan’da yaşamıştır. Babası Münebbih, Cahiliye

devrinde, Kisra Enuşirvan zamanında, savaşmak üzere Fars ordusuyla Yemen'e gelerek esir düşenlerdendir. Aslen Horasanlı olan Münebbih, Yemen'de esir düştükten sonra yeniden ülkesine dönmemiştir. Vehb, insanlığın yaratılışından başlayan "el-Mübteda" adlı bir tarih risalesi yazmıştır. Bu eserinde, beşer tarihini, peygamber kıssaları olarak algılamıştır. El-Mübteda risalesinde çoğunlukla Yahudi ve Hıristiyan asıllı rivayetlere dayanması, onun İsrailiyat hayranı olduğunun bir delili olarak görülmüştür. Emeviler devrinde en çok eser veren yazarlardan biri olan Vehb b. Münebbih, önceleri "kaderiye" mezhebinden olduğu halde, daha sonra bu yolu terketmiştir. H. 110 veya 114 yılında vefat ettiği rivayet edilmektedir. (Vehb b. Münebbih, İA, C. 13, s. 265)

Bu kişiler, Müslümanların saf fikirlerini karıştırarak, vahye beşeri mülahazaların karışmasına zemin hazırlamışlardır. Başlangıçta önemsiz malumat olarak görülen bu fikirler zamanla, "hak olarak kabul edilmeleri"nden dolayı, bir çok şüphenin gelişmesine yardımcı oldular. (Muhakemat, s. 16)

Bir başka İsrailiyat türü de Yunan felsefesinin İslam dünyasına girmesiyle ortaya çıkmıştır. Abbasiler zamanında Halife Harun Reşit'in oğullarından Memun ve Mutasım döneminde, antik Yunan eserleri Arapça'ya tercüme edilerek, Yunan felsefesinin İslam dünyasına girmesine imkan sağlanmıştır. Kaynağı mitoloji olan Yunan felsefesi, Arap fikriyatı içine girerek, kendine yer bulmuş ve zamanla tahkikten taklide yol açmıştır. Zamanla kimi "su-i ihtiyar" sahibi zahirperestler, söz konusu hikayeleri esas alarak bazı ayet ve hadisleri tefsir etmeye çalışmışlardır. "Halbuki Kur'an'ı tefsir edecek yine Kur'an ve hadis-i sahihtir. Yoksa ahkâmı mensuh olduğu gibi kasası dahi muharrefe olan İncil ve Tevrat değildir" (Muhakemat, s. 17)

Müslümanlar arasında "efkar-ı ihtilale veren" İsrailiyat rivayetlerini kullanan İbn. Kuteybe, Taberi ve Mesudi gibi İslam tarihçileri yanında, şiddetle karşı çıkan İslam tarihçileri de olmuştur. Bunlar arasında el-Birûni önemli bir yere sahiptir—ki, bazı tarihçiler tarafından ilk tenkitçi tarihçi olarak kabul edilir. Bu açıdan Biruni, tenkidi tarihçiliğin İslam coğrafyasındaki öncüsü, hatta İbn Haldun'un bu konuda hocası sayılır. İbn. Haldun'dan yaklaşık üç buçuk yüzyıl önce Harzem'in başkenti Kas'da doğan Birûni, tarihe İsrailiyatın ve efsanelerin girmesine, tarihi olayların tasviri konusunda efsanelerin ve menkıbelerin karıştırılmasına karşıdır. (Z. V. Togan, Tarihte Usûl, s. 175) İsrailiyata karşı olan önemli İslam tarihçilerinden biri de İslam dünyasında ilmi tenkid kurallarını ortaya koyan ve tarihin tenkid usullerine göre yazılması gerektiği fikrini savunan İbn. Haldun'dur. İbn. Haldun Mukaddime adlı eserinde, tarihçiliğin esaslarını belirtirken burada İsrailiyatı da tenkid eder. (Mukaddeme, C. 1, s. 19)